

DOI: 10.5281/zenodo.10023015

Digitizarea ca politică de acces la cunoaștere și lectură. Proiect susținut de Guvernul Japoniei

Diana SILIVESTRU

Rezumat:

Articolul reflectă principalele implicații ale digitalizării în cunoaștere și lectură, precum și fenomenul crizei pandemice, care a scos în evidență inevitabilitatea digitalizării sectorului patrimoniului cultural din Republica Moldova. Prin urmare, pandemia a reliefat faptul că, preluarea unor practici din alte state nu mai poate fi introdusă doar ca o soluție temporară pe timp de criză, ci este nevoie de o abordare sistemică și sustenabilă în acest sens. La fel, articolul menționează conceptul noii strategii digitale „Moldova Digitală”, precum și eforturile și inițiativele Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în contextul noilor schimbări și realități. Ținând cont de acestea, bibliotecile urmează să se concentreze pe transformarea digitală legată de descoperirea digitală a colecțiilor de patrimoniu cultural. Aceasta include (dar nu se limitează la) eforturi care ajută instituțiile de patrimoniu cultural să-și dezvolte leadershipul și capacitatea de transformare digitală, să consolideze infrastructura, să îmbunătățească interoperabilitatea, să îmbogățească datele, să partajeze colecții și să se implice cu publicul. Totodată, lucrarea scoate în evidență proiectul japonez care pune accent pe moștenirea culturală națională, aflată în posesia Bibliotecii Naționale și în bibliotecile publice din Republica Moldova, parte a Sistemului Național de Biblioteci.

Cuvinte-cheie:

Patrimoniu cultural, transformare digitală, resurse digitale, biblioteci digitale, Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova, Biblioteca Națională Digitală Moldavica, Proiectul Japonez de îmbunătățire a echipamentelor de digitizare la BNRM.

Abstract:

This article reflects main implication of digitization in knowledge and reading as well as the phenomenon of pandemic crisis that highlighted the inevitability of digitization of tangible cultural heritage in the Republic of Moldova. The pandemic highlighted the fact that borrowing best practices in this regard from other states can no longer be a temporary measure during crisis period, but a systemic and sustainable approach in the context of new realities. The concept of a new strategy, „Digital Moldova”, the efforts and initiatives of the National Library of the Republic of Moldova are specified. Taking this in mind, libraries should be focused on digital transformation, on digital discovery of our cultural heritage collections. The list includes actions as follows: to help cultural heritage institutions in developing of their leadership and capacity for digital transformation, to strengthen infrastructure, to improve interoperability, to enrich data, to share collections and to interact with the public. The article also presents the Japanese project centred on Moldova national cultural heritage, that is possessed both of the National Library and of the public libraries of the RM - part of the National Librarianship System.

Keywords:

Cultural heritage, digital transformation, digital resources, digital libraries, Digital Transformation Strategy of the Republic of Moldova, National Digital Library Moldavica, Japanese Project to improve digitization equipment at NLRM.

1. Introducere

Societatea se află în mijlocul unei revoluții digitale. Comunicăm și interacționăm în moduri noi și mai eficiente. Criza a subliniat importanța accesului digital pentru instituțiile de patrimoniu cultural, precum și rolul și puterea patrimoniului cultural în societate. Confruntându-se cu impactul imediat al pandemiei, multe instituții și organizații de patrimoniu din Europa au făcut față provocării, reacționând rapid prin schimbarea serviciilor fizice la digital și rămânând conectate cu publicul prin canalele de cultură digitală. Criza pandemică a scos și mai mult în evidență inevitabilitatea digitalizării sectorului patrimoniului cultural din Republica Moldova. Este de acum un clișeu să susțin că tehnologiile digitale redefinesc lectura și alfabetizarea în educație și învățare. Digitalizarea a dislocat lectura din locul său firesc în constelația modalităților și a mediilor digitale. Astăzi, tehnologiile digitale oferă oportunități extraordinare în ceea ce privește accesul, stocarea și transmiterea informațiilor, iar mediile de citire digitală oferă modalități de prezentare a informațiilor care sunt dificil sau imposibil de obținut în text pe hârtie.

În ultimele decenii, nu numai că și-au făcut apariția noile forme multimodale de lectură, ci și lectura în sens restrâns, adică a textelor liniare, scrise – a suferit și ea modificări substanțiale, iar acum este realizată din ce în ce mai mult cu tehnologiile de ecran digital precum laptopuri, telefoane inteligente, tablete și cititoare electronice (de exemplu, iPad, Kindle) (4).

Valoarea dobândită din păstrarea cunoștințelor umane nu constă în păstrarea trecutului, ci mai degrabă în modul în care aceste informații pot fi accesate de indivizi astăzi. Managementul cunoștințelor prin utilizarea sistemelor de management al cunoștințelor joacă un rol important în păstrarea acestor cunoștințe umane. Prin implementarea digitalizării ca instrument esențial de management al cunoștințelor, organizațiile pot realiza nu numai conservarea cunoștințelor umane, ci și să ofere acces adecvat la aceste cunoștințe. În anul 2021-2022, reziliența pentru tot ceea ce este digital în legătura cu lectura și educația pare să se fie încheiat, situația cauzată de pandemia globală, care a făcut ca învățarea la distanță și lucrul prin tehnologia digitală să fie o necesitate pentru mulți oameni. Această schimbare a declanșat dezbateri aprinse

asupra deprecierei abilităților de citire și alfabetizare în ansamblu, potențial cauzată și/sau accelerată de digitalizare. Ideea menționată nu este atât că oamenii petrec mai puțin timp citind, ci că citesc foarte diferit. Cu toate acestea, nu ar trebui să respingem „modul de reziliență” și presupusele riscuri asociate citirii și învățării digitale. Ar trebui mai degrabă să le abordăm rațional, evaluând în ce măsură sunt adevărate pentru a lua decizii bazate pe informare cu privire la cercetările, utilizarea și politica viitoare (6).

Având în vedere importanța lecturii în evoluția culturală a civilizației umane, orice schimbare adusă de digitalizarea lecturii, este probabil să aibă implicații cognitive, culturale și sociale extraordinare. Acest lucru necesită o mai bună înțelegere a ceea ce este și face lectura, a efectelor cognitive și emoționale ale lecturii asupra cititorului individual, precum și a modului în care lectura și schimbările în practica lecturii ne afectează funcționarea ca societate (6). Grație în mare măsură digitalizării, recent s-a acordat o atenție tot mai mare cercetării lecturii.

2. Societatea și transformarea digitală

Blocările succesive și măsurile de izolare puse în aplicare de guverne pentru a reduce pandemia de COVID-19 au accelerat ritmul transformării digitale, deoarece tehnologia informației și a comunicațiilor (TIC) este folosită pentru a susține viața de zi cu zi și pentru a sprijini continuitatea afacerii.

Pandemia de COVID-19 și măsurile de distanțare fizică luate de către state și guverne, au evidențiat nevoia practică, legată de accesul la moștenirea culturală virtuală și avantajele existenței tehnologiilor și instrumentelor digitale. Progresele tehnologice deschid noi oportunități de digitalizare a moștenirii culturale pentru conservare, restaurare, cercetare, precum și pentru un acces mai larg online și reutilizare de către cetățeni și diverse sectoare.

Conceptul noii Strategii de transformare digitală 2023-2030 (2) și noile priorități de transformare digitală a Moldovei, iau în considerare digitalizarea în raport cu prioritățile naționale de dezvoltare. Proiectul Strategiei de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030 a fost elaborat în vederea definirii unei viziuni de transformare digitală a Republicii

Moldova centrată pe cetățean și care are misiunea de a contribui la realizarea unei guvernări publice eficiente, de a spori bunăstarea cetățenilor și competitivitatea țării, permițând, astfel, Republicii Moldova să devină membru cu drepturi depline al Uniunii Europene. Conceptul Strategiei de transformare digitală 2023-2030 și noile priorități de transformare digitală a Moldovei se află la etapa de consultări publice, ceea ce înseamnă că toți actorii interesați sunt invitați și încurajați să participe cu opinii, sugestii și propuneri. Și atunci, evident că, componenta culturală trebuie abordată în cadrul acestei strategii, trebuie reflectată în această strategie, iar sectorul patrimoniului cultural, cu precădere cel al bibliotecilor poate avea un rol important în digitalizarea Republicii Moldova. Documentul descrie direcțiile de transformare digitală a țării și adaptează obiectivele, prioritățile, indicatorii și țintele angajamentelor internaționale (a se vedea Figura 1) asumate de Republica Moldova la contextul național, inclusiv Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană și angajamentele care derivă din statutul de țară-candidat pentru aderarea la UE, dar și Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.

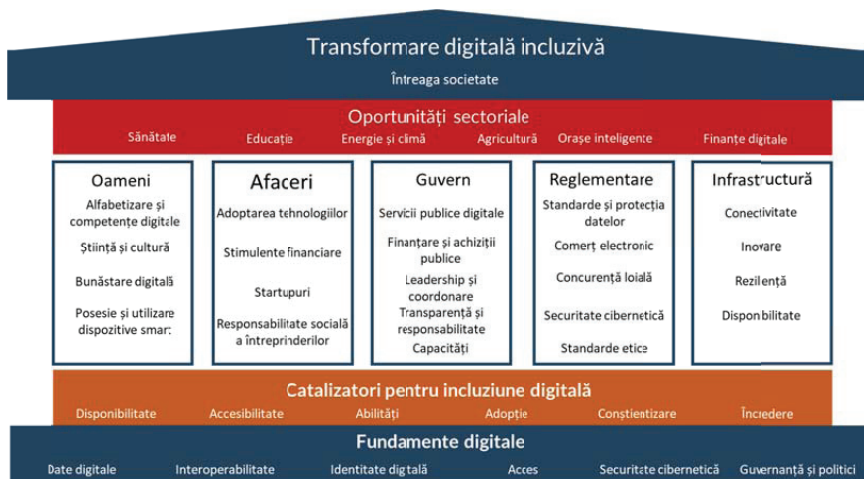

Figura 1. Arhitectura Strategiei de transformare digitală a Republicii Moldova pentru 2023-2030

În calitate de țară candidată la aderarea la Uniunea Europeană, Republica Moldova ar trebui să aibă drept prioritate absolută respectarea tuturor standardelor și reglementărilor relevante ale Uniunii Europene și să devină parte integrantă a pieței unice digitale. Aceasta înseamnă că toate serviciile digitale create în țară vor fi disponibile pentru a fi utilizate și de cetățenii altor state membre ale Uniunii Europene, iar serviciile electronice transfrontaliere vor asigura o mai bună mobilitate a cetățenilor Republicii Moldova în cadrul Uniunii Europene, ceea ce va permite consolidarea imaginii Republicii Moldova drept națiune digitală.

Strategia se axează pe șase obiective generale ce vor ghida activitățile din cadrul acesteia:

1. *Dezvoltarea unei societăți digitale;*
2. *Dezvoltarea unui sector TIC robust și competitiv;*
3. *Crearea unei economii digitale inovatoare și reziliente;*
4. *Instituirea unui stat digital eficient, inteligent și transparent;*
5. *Crearea unui mediu digital accesibil, sigur și incluziv;*
6. *Consolidarea imaginii Republicii Moldova drept națiune digitală.*

Tehnologiile digitale constituie o premisă în vederea dezvoltării spațiului cultural, de a îmbunătăți accesul la cultură, de a păstra limba și moștenirea culturală a Republicii Moldova și consolidarea identității naționale. Se așteaptă, de asemenea, că digitalizarea va contribui la schimbarea sectorului cultural, prin accesul îmbunătățit la rețelele de servicii sociale și prin digitalizarea bibliotecilor. Bibliotecile se confruntă, în prezent, cu o serie de provocări ale digitalizării la nivel local și național, dintre care, cele mai importante fiind digitalizarea fragmentată și inconsecventă, lipsa tehnologiilor și depășirea morală (uzura) a acestora, lipsa sistemelor de stocare, lipsa unui sistem informatic integrat de bibliotecă digitală, cu o interfață unică de acces, forme simple și comune de acces la patrimoniul cultural. Astfel, este necesar să existe o poziție de susținere comună a instituțiilor care alimentează moștenirea culturală națională scrisă, față de spațiul de date al patrimoniului cultural național digitalizat, cooperarea instituțiilor de patrimoniu cultural și angajamentele de a crea un spațiu digital comun/unificat al patrimoniului

cultural național. La fel, noua strategie ar trebui să atribuie bibliotecilor rolul de centre locale de competență orientate spre furnizarea de educație și informare pe tot parcursul vieții, pentru a stimula investițiile pe termen lung în capitalul uman.

Către anul 2030, prin implementarea strategiei de transformare digitală, se urmărește ca Republica Moldova să dețină o societate digitală inovatoare și incluzivă, bazată pe o infrastructură digitală modernă, cu oameni educați digital, cu o guvernare digitală și o comunitate de afaceri care exploatează la maxim oportunitățile digitale.

3. Bibliotecile și transformarea digitală

Importanța digitalizării patrimoniului cultural este recunoscută la nivelul Uniunii Europene. Statele membre și în afara UE, sunt încurajate să creeze condiții favorabile pentru digitalizarea obiectelor de patrimoniu cultural deposite în instituțiile de memorie, să creeze oportunități de a oferi publicului servicii de informare de foarte bună calitate și să asigure acces rapid și ușor la patrimoniul cultural european pentru toți cetățenii europeni. Moștenirea culturală națională este o parte importantă a patrimoniului cultural european, prin urmare, Republica Moldova este încurajată să ia în considerare principalele direcții strategice ale managementului digitalizării UE și să încurajeze instituțiile de memorie să digitalizeze moștenirea culturală națională și să o integreze în spațiul de informare privind patrimoniul cultural european. Deși, digitalizarea bibliotecilor, transpunerea informației în mediul online și diversificarea serviciilor la distanță nu este o noutate pentru secolul XXI, pandemia a făcut necesară accelerarea acestor procese și adaptarea la o nouă realitate, care în esență au constituit o serie de provocări prin care au fost nevoiți să treacă bibliotecarii și bibliotecile. În context, importanța dezvoltării capacității pentru transformarea digitală a devenit mai clară ca niciodată.

Astăzi, transformarea digitală schimbă rolul bibliotecilor și al profesioniștilor din biblioteci și aceasta nu este deloc o sarcină ușoară, de înțeles și de adaptat la aceasta. Transformarea digitală presupune atât procesul, cât și rezultatul utilizării tehnologiei digitale pentru a schimba modul în care funcționează o organizație.

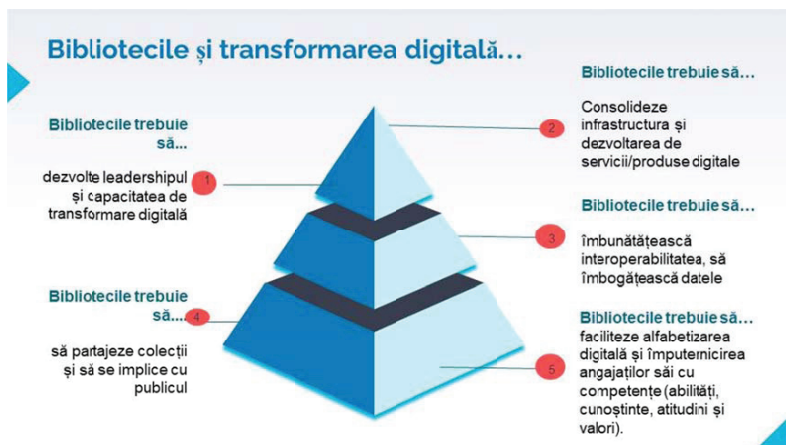

Figura 2. *Bibliotecile și transformarea digitală*

Aceasta oferă posibilitatea unei organizații să prospere, să-și îndeplinească misiunea și să îndeplinească nevoile părților interesate. Procesul de transformare digitală poate fi facilitat de profesioniști și părți interesate în domeniul patrimoniului de orice nivel, prin urmare, toată lumea poate fi un agent al schimbării. Nu este vorba doar despre tehnologie, ci despre mentalități și capacități personale. Cu siguranță că, impactul transformării digitale va fi diferit pentru fiecare organizație în parte. Cert este că fiecare schimbare, oricât de mică, contribuie la dezvoltarea unui sector al patrimoniului cultural, alimentat de digital. Într-un final, suntem supuși unor provocări curente care există pe această dimensiune, fiind necesară gândirea priorităților care urmează a fi setate pentru perioada următoare, mai ales acum, când se lucrează asupra dezvoltării unei strategii de digitalizare la nivel național.

4. Transformarea digitală a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (BNRM). Conturarea unui viitor digital pentru BNRM

Digitalizarea patrimoniului cultural ridică o serie de provocări pentru instituțiile de memorie, deoarece inițiativele de digitalizare sunt de obicei pe termen lung și obligatorii, necesitând investiții multiple semnificative.

În calitate sa de coordonator al procesului de digitalizare din Sistemul

Național de Bibliotecă, BNRM poate să ofere acces integrat la documentele ce țin de moștenirea culturală scrisă și imprimată, conservată în diferite biblioteci, muzee, arhive de pe teritoriul Republicii Moldova și să fie pertinentă pentru instituțiile de patrimoniu cultural ca facilitator al schimbului profesional de expertiză culturală și tehnologică. În context, BNRM trebuie să țină seama spre un proces de transformare digitală în următorul deceniu, o transformare profundă și rapidă pe mai multe aspecte și dimensiuni, pornind de la accesul către diverse conținuturi digitale, până la servicii, produse și o strategie bine conturată.

În lucrarea „*De la digitalizarea duală la spațiul digital de învățare: Explorarea transformării digitale a învățământului superior...*”(3), autorul face referire la termenul de transformare digitală, care cuprinde capacitatea unei organizații de a se adapta, de a răspunde și de a se poziționa, pentru succes, în fața evoluției rapide a tehnologiei, iar o infrastructură digitală este o rețea de utilizatori, tehnologie, servicii și organizații care interacționează, care nu este proiectată de la zero, ci evoluează prin inovare, adaptare și validare. În baza observațiilor efectuate în timp, putem menționa faptul că, infrastructura digitală a BNRM a evoluat de câteva decenii, prin adăugarea de grupuri de utilizatori, tehnologii și servicii, dar aceasta rămâne încă a fi departe de tehnologie. În lumina dinamicii transformării digitale apare și incertitudinea cu referire la BNRM, cum va putea instituția să gestioneze mai bine trecerea către competențe mai noi și nevoia de inovare prezentată de apariția tehnologiilor digitale? Ritmul accelerat al transformării digitale riscă să crească excluziunea socială a grupurilor deja vulnerabile care nu sunt alfabetizate digital sau conectate. În consecință, cei mai vulnerabili vor fi cei cu competențe digitale slabe și cu cel mai mic acces la hardware și conectivitate. Alfabetizarea digitală este, în esență, capacitatea unei persoane de a localiza, discuta și împărtăși informații în lumea digitală. Cei care nu sunt alfabetizați digital, sau nu au acces, riscă să fie marginalizați în societățile care sunt din ce în ce mai definite de tehnologiile digitale.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova, aflându-se la cei 190 de ani de istorie și **înregistrând o colecție de peste 2,5 milioane de documente**, re-

prezintă la momentul actual cea mai importantă bază de cunoștințe din țară. Pentru a ține pasul cu tendințele societății informaționale, BNRM ar trebui să se orienteze pe documente de politici instituționale, cu posibilități reale de implementare. În continuare, se conturează ideea trasării unor direcții cheie, cu referire la activitatea imediat următoare a BNRM:

1. Viziunea instituției BNRM pentru perioada 2023-2025 urmează să vizeze îmbrățișarea imperioasă a digitalizării, inclusiv se simte nevoia dezvoltării unui cadru de acțiune pentru integrarea digitală până în 2030.
2. Biblioteca ar urma să creeze noi forme de cooperare instituțională prin digital și web: integrarea conținuturilor digitale de la partenerii săi, în mod special, partenerii de pe linia Programului Național *Memoria Moldovei*. Pentru o colecție care este în creștere continuă de resurse culturale digitalizate, aici s-ar include și resurse digitale noi, cum ar fi conținut născut digital/proveniența digitală.
3. Este necesar ca BNRM să acorde prioritate alfabetizării digitale a personalului său, ca element fundamental pentru a permite participarea deplină la transformarea digitală a BNRM.

În continuare, bibliotecii îi va reveni rolul important și complex privind facilitarea alfabetizării digitale și capacitarea angajaților săi cu competențele (cunoștințe, abilități, atitudini, valori) necesare. În timp ce, discuțiile despre revoluția digitală a evidențiat moduri inovatoare în țări care folosesc soluții digitale, cert este, că digitalizarea constituie o cale sigură spre acces la lectură și păstrarea cunoștințelor umane.

5. Proiectul japonez de îmbunătățire a echipamentului de digitalizare al Bibliotecii Naționale

Conform Strategiei de dezvoltare a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova 2019-2021, precum și în conformitate cu conceptul de proiect pentru anii 2023-2025, digitalizarea patrimoniului cultural scris din biblioteci și integrarea acestuia în circuitul informațional național, european și universal rămâne o direcție prioritară de acțiune pentru BNRM. Una dintre direcțiile prioritare, rămâne a fi și îmbunătățirea echipamentului de digitizare, precum și extinderea Bibliotecii Naționale Digitale „Moldavica”.

În scopul digitalizării celor mai valoroase lucrări de patrimoniu și pentru a asigura prezervarea și păstrarea pentru generațiile viitoare, dar și asigurarea accesului la aceste valori, în anul 2018 BNRM a solicitat ajutorul Agenției Japoneze de Cooperare Internațională pe marginea îmbunătățirii echipamentelor de digitizare și crearea în baza secției Colecții digitale a Centrului Național de Digitalizare (5). La 14 iulie 2020, Guvernul Republicii Moldova și Agenția Japoneză pentru Cooperare Internațională au semnat un Acord de grant pentru Proiectul de îmbunătățire a echipamentului de digitalizare a Bibliotecii Naționale. Grantul, în valoare de 409 mii dolari SUA, este destinat conservării și protejării patrimoniului cultural în cadrul instituțiilor sistemului național de biblioteci și lărgirii accesului cetățenilor la informație prin achiziționarea echipamentului modern și digitalizarea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

De menționat faptul că, proiectul prevede doar procurarea a 4 scanere performante pentru cărți: unul automat, 2 semiautomate, un scanner pentru microfise și un server de capacitate mare (232 TB) pentru stocarea informației digitizate, neacoperind partea de software/soft de bibliotecă digitală. Centrul Național de Digitalizare a fost creat prin substituirea secției Colecții Digitale. În prezent, acesta fiind dotat din punct de vedere tehnologic și infrastructural, cu mobilier specializat, prin urmare, a fost pus la punct și cadrul legal de organizare și funcționare a Centrului Național de Digitalizare (*Regulament de organizare și funcționare, fișe de post*) etc.

Figura 3. Inaugurarea Centrului Național de Digitalizare

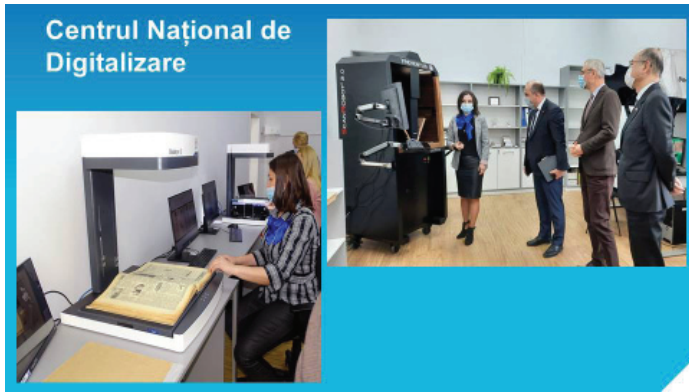

Figura 4. Inaugurarea Centrului Național de Digitalizare

Sunt examinate și în curs de finalizare un set de instrumente și fluxuri de lucru pentru activitatea de digitalizare: planul instituțional cu privire la prioritizarea colecțiilor pentru digitizare, metodologia de selectare a publicațiilor, instrucțiuni și proceduri cu privire la dreptul de autor și datele cu caracter personal, precum și alte acte interne de evidență a documentelor electronice etc.

6. Ce este de făcut? Principalele direcții viitoare

În vederea implementării proiectului, BNRM își va concentra efortul de realizare, susținere și coordonare a acțiunii de digitalizare pe două direcții:

a) Realizarea activității de digitalizare în 3 etape:

Figura 5. Procesul de digitalizare la BNRM

b) Dezvoltarea și transformarea Bibliotecii Naționale Digitale „Moldavica” în Bibliotecă Digitală Națională - ca platformă de agregare și recoltare a conținutului național digital din cadrul instituțiilor deținătoare de patrimoniu cultural scris și imprimat.

Lucrările propriu-zise, în etapa de pre - implementare a proiectului japonez, au fost inițiate în luna februarie-martie 2022, atunci când BNRM a recepționat lotul de echipamente digitale livrate de Agenția Japoneză pentru Cooperare Internațională și au avut loc instruirii. În prezent, BNRM se află la etapa de implementare activă a proiectului. La fel, BNRM a început activitatea pe următoarele strategii și documente pentru a-și menține și continua fluxul de lucru:

- ▶ *Documentul de politică* privind dispozițiile adecvate pentru respectarea drepturilor de autor, licențierea digitală și tratarea materialelor publicate cu mecanisme de protecție tehnologică;
- ▶ *Documentul de politică și planificare* legată de scenariile viitoare privind conținutul digital-născut și depozitul legal digital;
- ▶ *Documentul de politică privind prezervarea digitală*, abordarea și stabilirea unor norme generale cu privire la metodele de prezerare, cu rang de standarde internaționale, astfel încât moștenirii culturale reprezentată de BND Moldavica să-i fie garantată supraviețuirea;
- ▶ *Software și soluții IT îmbunătățite*.

Biblioteca Națională a adoptat metoda modelelor open source (licență deschisă). Implementarea software pentru BND Moldavica este asigurată de mai bine de 10 ani de softul cu licență deschisă Greenstone Digital Library. Chiar dacă acesta acoperă funcționalitatea de bază a unui software de depozitare contemporan, este flexibil și ușor de utilizat, totuși, mai este nevoie de funcționalități diverse de implementare și soluții de proiectare îmbunătățite din partea personalului IT specializat pentru dezvoltarea și personalizarea colecțiilor;

- ▶ *Dezvoltarea unui sistem integrat de bibliotecă electronică*.

Este imperios necesar dezvoltarea unui sistem integrat de bibliotecă elec-

tronică în care să se poată realiza și circuitul de achiziție digitală, precum și cel de evidență al documentelor digitizate. Prin dezvoltarea unui sistem integrat de bibliotecă se va asigura prezervarea moștenirii culturale a instituțiilor de conservare a patrimoniului cultural și diseminarea eficientă a acesteia într-un spațiu digital unificat al patrimoniului cultural național.

Concluzii:

Digitalizarea constituie un instrument pentru reînnoire, simplificare și îmbunătățire care trebuie încorporată în abordarea noastră, cea a politicii de dezvoltare. Astăzi, este nevoie de a înțelege potențialul tehnologiei digitale de a promova lectura și cunoașterea într-un mod mai larg și de a spori plăcerea și înțelegerea literaturii de către cititori. Proiectul ce urmează a fi implementat de BNRM, cu suportul Guvernului Japoniei, va reprezenta un pas important în transformarea digitală a Bibliotecii Naționale în deceniul următor și un salt uriaș a viziunii BNRM, în contextul umanității digitale. Astfel, Biblioteca Națională ar putea contribui la progresul instituțional și național prin realizarea sarcinilor cruciale care se vor baza în mare măsură pe abordări digitale și îndeplinirea funcțiilor sale de bibliotecă națională.

Referințe bibliografice:

1. SILIVESTRU, Diana. Biblioteca Națională a Republicii Moldova – parte integrantă a patrimoniului cultural european. In: Magazin bibliologic: Revistă științifică și bibliopraxiologică. 2019, nr. 3/4, pp. 4-9. ISSN 1857-1476.
2. STRATEGIA de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023–2030 (STDM 2030). Disponibil: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-hotararii-guvernului-pentru-aprobarea-strategiei-de-transformare-digitala-a-republicii-moldova-pentru-anii-2023-2030/10429>
3. BYGSTAD Bendik; ØVRELID Egil; LUDVIGSEN Sten, DÆHLEN Morten. From dual digitalization to digital learning space: Exploring the digital transformation of higher Computers & Education. – 2022, vol. 182, 104463. ISSN 0360-1315. Disponibil: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104463>

4. MANGEN, Anne, WEEL, Adriaan. (2016). The evolution of reading in the age of digitisation: An integrative framework for reading research. *Literacy* (forthcoming). 50. DOI:[10.1111/lit.12086](https://doi.org/10.1111/lit.12086)
5. OSOIANU, Vera. Preistoria unui proiect cu țintă în viitor. In: *Magazin bibliologic*, 2020, nr. 3-4, pp. 27-30. ISSN 1857-1476.
6. PIANZOLA, F. Chapter 5. The impact of digital reading. In *Digital Social Reading* (0 ed.). <https://doi.org/10.1162/ba67f642.a0d97dee>
7. RECOMANDAREA (2011/711/UE) a Comisiei Europene privind digitizarea și accesibilitatea online a materialului cultural și conservarea digital. 27 octombrie 2011 [online]. [citat 20.10.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011H0711>
8. RECOMANDAREA 2021/1970 a Comisiei Europene privind spațiul european comun al datelor pentru patrimoniul cultural. 10 noiembrie 2021 [online]. [citat 20.10.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H1970&from=EN>
9. STRATEGY 2020-2025. EMPOWERING DIGITAL CHANGE [online]. [citat 22.10.2022]. Disponibil: https://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Publications/EU2020StrategyDigital_May2020.pdf